

ВІДГУК

офіційного опонента **Смірної Ольги В'ячеславівни**
на дисертаційну роботу **Шевченка Артема Валерійовича**
«Принципи та прийоми формування адаптивного житлового середовища»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»,
галузь знань 19 – «Архітектура та будівництво»

На розгляд офіційного опонента представлена дисертація загальним обсягом 189 сторінок, з них: загальний обсяг текстової частини 135 сторінок, 22 сторінки ілюстрацій, 5 сторінок таблиць, 18 сторінок переліку використаних джерел (161 найменування) та 9 сторінок додатків.

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

В ХХІ ст. активний розвиток суспільства значно збільшив темпи і масштаби урбанізації: швидкий зріст транспортних систем, збільшення темпів міграції змушують вносити корективи в структуру містобудівної системи, зокрема окремих житлових будівель, перегляду їх типів, норм і технічних прийомів проєктування. Окремої уваги потребує вирішення проблем, пов'язаних з екологією, економією ресурсів при формуванні сучасного житлового середовища. Враховуючи дані обставини, постає критична необхідність вивчення особливостей формування трансформованої, адаптивної та варіабельної архітектури житла, яка відображає сучасні підходи та напрями, виражає динаміку часу у різних сферах життєдіяльності населення. Адаптивна житлова архітектура передбачає формування об'єктів, здатних, залежно від визначених цілей і завдань, змінювати об'єм будівлі, внутрішню структуру побудови, вертикальні та горизонтальні поверхні. Їх характерною відмінністю є можливість повсякденних регулярних і періодичних змін, перетворення планування і поверхонь будівель протягом певного часу, відповідно до вимог функціональних процесів, що проводяться в будівлі. Тому виклики сьогодення диктують необхідність розробки методики проєктування сучасного адаптованого житла, яке враховує соціальні, архітектурні, екологічні, технологічні та економічні аспекти для забезпечення комфорту мешканців, стійкості середовища життєдіяльності в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами:

Дослідження кореспондується з проектом Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки у питанні розвитку територіальних громад, Планом відновлення України у питанні відбудови житлової інфраструктури, проєктами національних програм з відновлення та модернізації житла та інфраструктури регіонів. Дисертаційна робота виконана згідно науково-дослідницької роботи кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечується теоретичним осмисленням проблеми за допомогою історико-теоретичного методу, що дозволив простежити еволюцію формування адаптивного житлового середовища. Належний рівень наукового обґрунтування базується на застосуванні методу порівняльного аналізу для вивчення світового вітчизняного і закордонного досвіду проєктування адаптивного житла, порівняння досліджуваних об'єктів, виявлення їх характерних рис. Використання системно-структурного та структурного підходів, комплексної методики, яка ґрунтується на теоретичних і емпіричних методах дослідження, дозволило вирішити поставлені в роботі завдання.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджується публікацією отриманих результатів у рецензованих фахових виданнях та у виданнях, включених до наукометричних баз даних (Scopus); результатами, отриманими здобувачем на базі аналізу теоретичних робіт і практичного досвіду проєктування за даною тематикою; оприлюдненням і позитивною оцінкою доповідей на всеукраїнських та міжнародних конференціях. Вищенаведені аргументи доводять, що отримані основні положення дисертації достовірні і науково обґрунтовані, відповідають поставленій меті і завданням даного дослідження, не викликають сумніву щодо їх наукової цінності та свідчать про високий рівень наукової підготовки.

Структура та зміст дисертаційної роботи. Дисертація Шевченка А. В. складається з анотації, вступу, чотирьох розділів із висновками, загальних висновків, списку літератури та додатків.

«Вступ» містить необхідні позиції наукового апарату дисертації – обґрунтування актуальності дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, мету і завдання дисертації, об'єкт і предмет дослідження, межі, методологічну базу, наукову новизну, а також практичне значення результатів.

Мета дослідження сформульована і взаємопов'язана з завданнями. **Об'єкт дослідження** – житлове середовище, здатне адаптуватися до сучасних умов, змін у структурі суспільства, способу життя і потреб його мешканців. **Предмет дослідження** – принципи та прийоми формування адаптивного житлового середовища.

У першому розділі **«Передумови формування адаптивного житлового середовища»** визначено поняття «адаптивне житлове середовище», виявлено теоретичні концепції та течії, пов'язані з створенням змінного житлового середовища; проведено аналіз сучасного стану вивченості та формування адаптивного житлового середовища у вітчизняній та закордонній практиці.

У другому розділі **«Теоретичні й методологічні основи дослідження адаптивного житлового середовища»** автором представлено методологічну основу наукової роботи; визначено загальну методику, яка розкриває алгоритм дослідження з п'ятиох ключових етапів (від збору та аналізу попередніх теоретичних напрацювань до експериментального застосування результатів); з'ясовано стратегії адаптивного дизайну та його основні напрями. Визначено базові поняття стратегії адаптивного дизайну – універсальність, рухомість, масштабність, трансформованість, замінність та регульованість.

У третьому розділі **«Адаптивне житлове середовище як об'єкт дослідження»** представлено архітектурно-просторову, планувальну та конструктивну характеристики об'єкта дослідження. З'ясовано, що визначальними аспектами архітектурно-просторової організації адаптивного середовища є трансформованість об'єму, модульність, багатофункціональність простору та його стійкість у довгостроковій перспективі. Визначено три ієрархічні містобудівні рівні формування об'єктів дослідження (макрорівень, мезорівень, мікрорівень). Виявлено основні групи засобів адаптації до сучасних викликів з визначенням їх базових складових, засобів та технічних можливостей.

У четвертому розділі «**Принципи та прийоми формування адаптивного житлового середовища, перспективи його розвитку**» автором сформульовано принципи (багатофункціональності, архітектурно-планувальної гнучкості, просторового розвитку, конструктивної доцільності та комфортності) та визначено архітектурно-планувальні, конструктивні, об'ємно-просторові та інтерактивні прийоми формування об'єкта дослідження. Також автором надано рекомендації з проектування адаптивного житлового середовища на передпроектному, концептуальному, архітектурно-планувальному та об'ємно-просторовому рівнях; окреслено подальші перспективи розвитку адаптивного житлового середовища.

Загальні висновки дисертації відповідають поставленим завданням та відображають підсумки дослідження. Дисертація написана українською мовою, стиль викладу є науковим, оформлення відповідає встановленим стандартам МОН України.

Наукова новизна роботи полягає в виявленні та систематизації архітектурно-планувальних прийомів та технічних засобів адаптації внутрішнього і зовнішнього середовища житла; з'ясуванні стану вивченості питання на сучасному етапі дослідження адаптивного житлового середовища; визначенні сучасних засобів, технічних можливостей, принципів і прийомів формування адаптивного житлового середовища.

Практична цінність отриманих результатів полягає в можливості їхнього безпосереднього впровадження у сучасну практику проектування адаптивного житлового середовища в межах чинного нормативно-правового поля України. Сформульовані положення та рекомендації можуть бути використані в освітньому процесі архітектурно-будівельних закладів вищої освіти.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях, апробація роботи. Основні результати, положення та висновки дисертації відображені в 3 наукових статтях у фахових виданнях України, 1 статті в співавторстві у виданні, що входить до наукометричної бази даних (Scopus), апробовані у доповідях на 7 науково-практичних конференціях. Кількість, обсяг і змістовна якість опублікованих праць забезпечують висвітлення матеріалів дослідження та

відповідають чинним вимогам до здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування».

Дотримання норм академічної доброчесності. Дисертація виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Сформульовані наукові положення є обґрунтованими та вирішують важливу науково-прикладну проблему формування адаптованого житлового середовища.

Зауваження щодо змісту та оформлення роботи:

- У визначені наукової новизни отриманих результатів дослідження мало бути зазначено, що «зроблено вперше», «вдосконалено» та «отримало подальший розвиток». Рекомендовано автору врахувати це при доповіді на захисті.
- В четвертому розділі доцільно було б у загальних принципах формування адаптивного житлового середовища виокремити принцип безпечності, що визначає порядок захисту людини та середовища: спрямований на запобігання шкоди для життя та здоров'я мешканців (організація укриття, медичного пункту та інших заходів для використання за потреби, особливо в умовах військового часу).
- При описі прийомів адаптації житлового середовища доцільно було б зосередити увагу на питаннях його інклюзивності. Також доповнити схему прийомів адаптації житлового середовища (рис. 4.2) окрім наведених моделей конкретними реальними прикладами для кожної зазначеної групи: архітектурно-планувальні, конструктивні, об'ємно-просторові та інтерактивні.
- Недостатнім видається висвітлення економічного аспекту напряму дослідження – ефективності формування адаптивного житлового середовища, зокрема як впровадження визначених технічних засобів та архітектурно-планувальних прийомів впливатиме на його економічну модель.
- Загальні висновки корелюються із зазначеними в роботі завданнями, проте вони відрізняються у кількісному співвідношенні та збільшеним інформаційним наповненням.
- У тексті дисертації зустрічаються орфографічні помилки, стилістичні повтори, технічні неточності редакційного характеру.
- В списку використаних літературних джерел (налічує 161 найменування) зустрічаються публікації, представлені російською мовою. Також,

зважаючи на актуальність тематики адаптивної архітектури серед як вітчизняних, так і закордонних науковців, обсяг сучасних українських та міжнародних англомовних публікацій, зокрема тих, що входять до видань, що індексуються в наукометричних базах Scopus та Web of Science, в списку використаних літературних джерел міг би бути ширшим.

Зазначені недоліки не впливають на остаточні результати дослідження і не знижують його загальної наукової та практичної цінності.

Загальні висновки та оцінка дисертації

З урахуванням зазначеного вважаю, що дисертаційна робота Шевченка Артема Валерійовича за темою «Принципи та прийоми формування адаптивного житлового середовища» є самостійним, завершеним дослідженням, яке містить важливі наукові положення та результати у галузі архітектури. Дисертація відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у заклад вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 зі змінами, внесеними згідно з Постанови КМ № 283 від 03.04.2019 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України 12 січня 2022 р. № 44, із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України 19 травня 2023 р. № 502, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», а її автор – Шевченко Артем Валерійович – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Офіційний опонент:

кандидат архітектури, доцент,
завідувач кафедри архітектури будівель і споруд
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

Ольга СМІРНОВА